

Zeeland drong zich echt aan me op

Pier en oceaan:
de nieuwe roman van
Oek de Jong

Het gonst al maanden, mede dankzij een gericht onthullingbeleid. Een publicatie van Oek de Jong - bescheiden of omvangrijk - is sinds zijn romandebuut *Opwaaiende zomerjurken* in 1979 altijd groot nieuws. Eerder dit jaar verscheen van zijn aangekondigde roman het hoofdstuk 'De Stok' in de Slibreeks. Onlangs kwam ook het hoofdstuk 'Het feest' boven water in de bundel *Zondig in Zeeland*. Steeds hoorde je de verwachtingsvolle zucht erachteraan: hij komt, hij komt... Nu ligt de fonkelnieuwe Oek de Jong in twee kloeke delen in de winkel: **Pier en oceaan** - voor alles een Zeeuwse roman.

door Jan van Damme

Het is spitsuur voor de schrijver. Wat wil je, als je eens in de tien jaar met een nieuwe roman komt. Zijn vorige, *Hokwerda's kind*, verscheen in 2002. Interviews, portretten, gesprekken, presentaties, bijna iedereen heeft het over zijn magnum opus, zijn 'grote roman'. Oek de Jong (1952) kan dat wel begrijpen. *Pier en oceaan* telt twee delen, in totaal ruim 800 pagina's. Zo'n omvang roept grote woorden op. Maar de auteur zelf heeft het vooral over het plezier van het schrijven, het creëren. Het aantal pagina's doet er niet toe. Als hij zijn boek al een kwalificatie zou moeten meegeven, dan komt hij uit bij familiegeschiedenis. Er zijn vier hoofdpersonen, die in drie generaties een beeld geven van de Nederlandse wederopbouwjaren en het begin van de welvaart, van de hongerwinter in 1944 tot 1970. De Friese grootvader Roorde, meubelmaker en botenbouwer die eigenlijk grootindustriële aspiraties had. Diens zoon Lieuwe, onderwijzman en politicus, met een onaffe novelle in zijn bureaula en onvervulde muzikale ambities. Zijn vrouw Dina Houutuyn - ze liet zich door Lieuwe bezwangeren, zoals haar broer Gregoor het uitdrukt, en ze zit gevangen in haar eigen minderwaardigheidsgevoelens. Stuk voor stuk 'gefnuikte' levens, zegt De Jong. Hij voegt eraan toe dat jongere lezers dat woord vast niet kennen en maar even moeten opzoeken. Tenslotte nummer vier: Abel, de in 1952 geboren zoon van Dina en Lieuwe. Hij krijgt in het boek de meeste aandacht. De Jong noemt hem een schuw kind, dat als puber

verandert in een welbespraakte jongeman. Met ambities, de roman eindigt als hij net zijn gymnasiumdiploma heeft behaald. Bij een verlaten hoeve op Zuid-Beveland heeft hij een 'eigen' plek, waar eikenbomen staan.

Pagina 786: „Een volkomen nieuwe gewaarwording deed zich voor: hij wilde aan het werk. Hij kwam al half overreind maar liet zich terugzakken tegen de stam van de eik. Op school had hij nooit veel uitgevoerd. Maar nu wilde hij aan het werk. Hij zag Amsterdamse straten voor zich en de tramkabels boven de straten, het web van tramkabels boven de kruispunten en pleinen, voor hem van kindsbeen af het beeld van het ingewikkelde van het stadsleven. Massa's mensen in de regen, glimmend nat asfalt, straten en stegen, bioscopen, cafés, stromen auto's, volle trams, neonreclames - en daar ergens in dat gewoel liep hij zelf. Hij moest aan het werk. Door die stad lopen en alles zien. Ontzaglijk veel leren en beginnen met schrijven. De koffer openmaken. Hij zat nog bij de eiken, een hand om het prikkeldraad, maar hij was op weg.”

Dat klinkt autobiografisch. Zoals er meer elementen uit het leven van de auteur in het verhaal verweven zijn. Hoofdpersoon Abel wordt net als De Jong zelf in 1952 geboren, hij heeft een jeugd in Friesland en Zeeland, hij loent en gaat naar het gymnasium. In het boek is vader Lieuwe rector van een school in Goes, en wordt hij gevraagd om de Haagse politiek in te gaan. Zetten we dat af tegen het leven van Klaas de Jong Ozn (1926-2011), de vader van Oek de Jong, dan zijn het geen toevallige overeenkomsten: Klaas de Jong was van 1960 tot 1972 rector in Goes, van 1975 tot 1981 voor de ARP staatssecretaris van Onderwijs en Wetenschappen. Oek de Jong: „Ik heb voor het boek in totaal zo'n vijfhonderd scènes geschreven. Die zijn stuk voor stuk verzonnen, ik heb er geen enkele zelf meegemaakt. Hier ligt een roman, het verhaal is volledig uit de verbeelding geschreven. Aan de andere kant heb ik heel veel gegevens uit mijn eigen geschiedenis en familie gebruikt. Maar daarvan heb ik helemaal fictie gemaakt. Dus in de strikte zin is het geen autobiografie. Mijn vader was rector en zat in de politiek, oppervlakkig gezien volg ik mijn ouders en mijn jeugd. Maar in het boek blijven het fictieve karakters.” Ja, zijn vader heeft de eerste honderd bladzijden van het boek nog gelezen. Hij vond

het heel goed, was enthousiast, betrokken, trots. Maar het belangrijkste voor hem was - vertelt De Jong - dat de roman goed zou worden ontvangen. Hoewel de eerste geluiden veelbelovend zijn, blijft de schrijver voorzichtig. Ook hij is natuurlijk benieuwd naar de ontvangst in het literaire wereldje. „Want”, zegt hij, „een roman is een riskante onderneming, die echt kan mislukken. Tussen mijn debuutroman *Opwaaiende zomerjurken* en *Cirkel in het Gras* heb ik op de Boulevard Evertsen in Vlissingen anderhalf jaar gewerkt aan een roman, die *Noordelijke Doortocht* zou gaan heten. Met dat verhaal zat ik veel te dicht op mijn eerste roman. Ik heb het hele manuscript uiteindelijk verbrand.” Hij wijst naar de open haard achterin zijn werk- en woonkamer, aan de Keizersgracht in Amsterdam. Het was een heel pak papier, dat niet eens goed wilde branden.

We hebben in Amsterdam afgesproken, hoewel een ontmoeting in Zeeland meer voor de hand zou hebben gelegen. Afgezien van de eerste tweehonderdtwintig bladzijden, die in de Noord-Holland en Friesland spelen, vormen Zuid-Beveland en de Walcherse kust het decor van de resterende zeshonderd pagina's. Oek de Jong: „Jawel, ik zou het een Zeeuwse roman noemen.”

Pagina 225: „Ze liepen naar het rood geschilderde lichtbaken op zijn vier hoge poten aan de rand van het bolwerk, de enige plek die schaduw bood, en gingen eronder staan. Voor haar strekte zich een blikkerende waterlakte uit, aan de voet van het bolwerk braken de golven, een koelere lucht streek langs haar gezicht. De jongens trokken haar een paar stappen verder, zodat ze over de borstwering konden kijken. Dina boog zich met hen over de rand van de muur om te kijken naar de brekende golven, de witte waaiers van schuim die uitvloeden over het basalt. Ze had er met haar blote voeten in willen staan. Voor het eerst in weken viel de druk van de verhuizing van haar af.”

Hij herinnert zich hoe hij al een jaar bezig was aan een roman, die er nog in fragmenten ligt. Een zijpad voerde naar het Goese Sas. „Ik voelde: daar ligt een bron van verhalen. Toen ik 8 jaar was leerde ik er zwemmen. Het is een hele avontuurlijke plek. Met de schepen en jachten die voor-

bij komen, het duiken vanaf de hoge over de lage sluis, café Het Loze Vissertje, we ontdekten er erotiek. Misschien is het wel de belangrijkste plek van mijn hele jeugd. Van de vijf delen, waaruit het boek nu bestaat, heb ik het derde over het Goese Sas eerst geschreven. Een jaar lang dacht ik: dat is het boek, zo'n 150 bladzijden. Vervolgens begon het zich te ontvouwen tot de roman van nu, naar beide kanten - terug in de tijd en vooruit naar de toekomst.” In zijn werkkamer hangt een zestien-eeuwse kaart van Zacharias Roman, een oude stadplattegrond van Goes. Ooit cadeau gekregen voor een lezing. Die kaart hing er al jaren, toen De Jong op een vroege juniochtend in 2004 de slaap niet meer kon vatten. „Ik heb lang naar die kaart staan kijken. Op eens werd Goes voor mij een literair territorium. Ik herinner me dat heel goed - het licht van de vroege ochtend, de geluiden. In retrospectief ligt daar de kiem van mijn roman. Goes, Zeeland drong zich echt aan me op.”

Hij vervolgt: „Ik heb ook een verbinding met de Zeeuwse taal. Er staat hier en daar dialect in het boek. Uitgevers zeggen: dat moet je nooit doen. Maar het geeft zoveel kleur.” Op pagina 242 wordt de badjuffrouw zo geïntroduceerd: „Ik bin dus Cocky Dekker”, zei ze in dialect, „en ik doe dus vandaag de zwemlesse en volghende weeke ok en eighentlijk 'eel de zeumer eeh'”. Voor een jongen als Abel heeft de nieuwe taal consequenties, in zekere zin is hij een allochtoon. De schrijver heeft dat zelf ook gevoeld: „Als ik in Goes met mijn moeder bij de bakker kwam, viel het gesprek even stil. Zeker bij dorps mensen was je een buitenstaander, een vreemdeling. Mijn vrouw Jeanne en ik hebben een huis in de Franse Ardennen, daar heb ik de laatste jaren veel gewerkt. Als ik in het dorp naar de bakker ga, dan zijn de winkelmehsjes ook een beetje schichtig.” Kennelijk werkt de vervreemding naar twee kanten. Op pagina 379 wordt over Abel Roorde gezegd, dat hij voor 'echte eilanders' altijd op zijn hoede was. De Jong: „Dat heeft te maken met een bepaalde vorm van onderdanigheid, het gevolg van eeuwenlange knechting. Daardoor krijg je een onderda-

nigheid, waarin iets heel vals en vileins kan zitten, en waarvoor je op je hoede moet zijn. Een hond wordt ook vals als hij steeds op zijn kop krijgt.’

Pagina 691: „Hij zocht de beslotenheid van het paalhoofd op. Soepel schoof de zee door de palenrijen, aanzuwendend tot een golf die zich rekte, omkrulde en zich te pletter wierp op de stenen, terwijl de volgende al in aantocht was, voortschuivend met zachte klappen tegen elke paal. (...) Hij liep heen en weer tussen de palen, stak zijn handen in de natte wieren alsof daar genezing te vinden was. Hij probeerde de zeeoppokken op een paal te fixeren om zijn hoofd leeg te maken. Maar langer dan een paar seconden hield hij het niet vol. Hij hees zich op de palen. Stap voor stap liep hij over de paalkoppen de zee in. (...) Op de laatste paal liet hij zich zakken en ging zitten, zijn voeten vlak boven het water. Het hielp niet. De storm in zijn hoofd luwde niet. Hij draaide zich om en keerde de zee de rug toe. Nu was het of er vanuit zee een machtige hand naar hem kon worden uitgestrekt, zich al uitstrekte, om hem te grijpen en te laten verdwijnen.”

De Jong: „Al schrijvend ontdekte ik dat de paalhoofden belangrijk zijn voor mij. Ze zijn net zo belangrijk als het Goese Sas. De titel *Pier en oceaan* verwijst naar Mondriaan, die zich voor een serie tekeningen en schilderijen liet inspireren door de golfbrekers op het strand van Domburg. Als kind klom ik op de paalhoofden, liep de zee in tot waar de palen onder water stonden. Fascinerend. Als het waait, en de golven door de paalhoofden stormen, daar kan ik heel graag naar kijken. Als je tussen de palen staat, komt het besloten en het weidse bij elkaar, het is de verbinding van eindig en oneindig, mannelijk en vrouwelijk. Ik heb fundamentele ervaringen gehad in dat Zeeuwse landschap. Dat is de reden dat het zoveel voor me betekent.”

Oek de Jong: *Pier en oceaan* - Uitgeverij Augustus, roman, 805 pagina's (2 delen), 39,95 euro.

Boeken van Oek de Jong (1952)

- De hemelvaart van Massimo (verhalen, 1977)
- Opwaaiende zomerjurken (roman, 1979)
- Cirkel in het gras (roman, 1985)
- De inktvis (novellen, 1993)
- Een man die in de toekomst springt (essays, 1997)
- Hokwerda's kind (roman, 2002)
- De wonderen van de heilbot (dagboek 1997-2002, 2006)
- Brief aan een jonge Atlas (essays, 2012)
- Pier en oceaan (roman, 2012)

Oek de Jong.

foto's Myrthe Mosterman - Stills uit de boektrailer voor *Pier en oceaan*